

El correu d'Orà

per Pere Vilàs Gil

La ciutat d'Orà, a la costa de l'actual Algèria, havia estat conquerida pels moros l'any 1708, després de dos segles d'ocupació espanyola, aprofitant la debilitat de la monarquia en aquells moments engrescada en una guerra de Successió entre el prenent francès, Felip de Borbó, nét de Lluís XIV de França, i Carles d'Habsburg, fill de l'emperador d'Àustria, després de la mort sense descendència de Carles II, últim rei de la casa espanyola d'Àustria.

Aquesta situació d'ocupació va durar vint-i-quatre anys, fins que Felip V, una vegada guanyada la guerra civil, va decidir que s'havia de recuperar la ciutat i netejar així el greuge que suposava per a la corona la seua pèrdua; al mateix temps es neutralitzarien les incursions dels corsaris algerins contra la costa espanyola, illes Balears i Pitiüses.

L'expedició es va reunir a Alacant el 13 de juny de 1732 i va rebre l'ordre de sortida la matinada del dia 15. En total hi havia més de sis-centes naus de totes classes. Aquesta flota estava comandada pel tinent general de l'Armada Francisco Cornejo, i la seua missió era la de transportar un exèrcit d'entre vint-i-set i vint-i-vuit mil hòmens sota el comandament del capità general José Carrillo de Albornoz, comte de Montemar, que havia de realitzar la tasca de la conquesta.

La contribució eivissenca va consistir en un grup de quatre xabecs. El cap de la petita flota era el patró i alferes de fragata Jaume Planells, «Sit». Encara que ho he intentat no he pogut trobar el

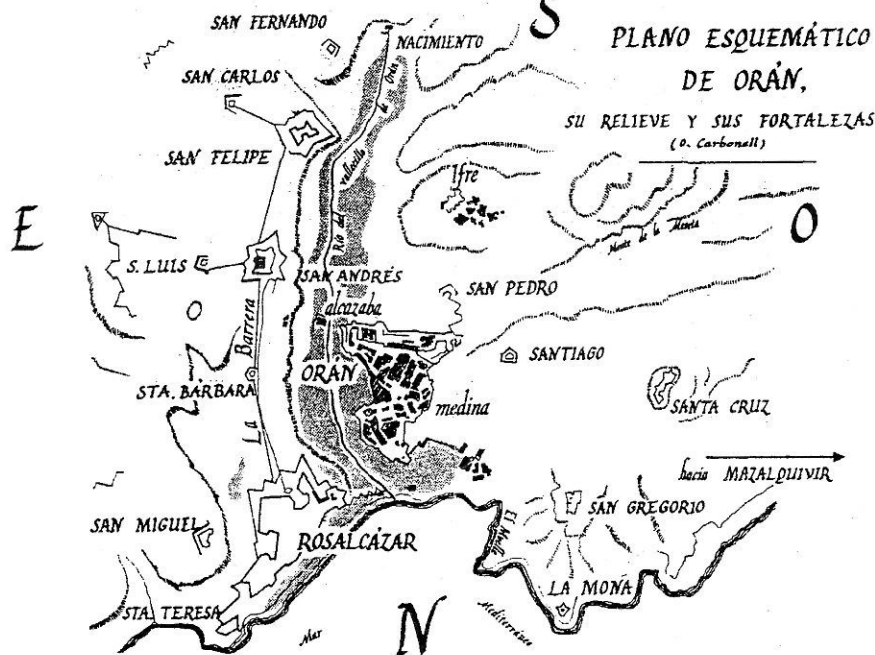
nom dels xabecs ni dels altres patrons eivissencs participants.

No és qüestió ara de descriure els esdeveniments de la sortida de l'armada, de l'arribada a una platja prop de Mers-el-Kébir, ni del posterior desembarcament de l'exèrcit i lluita per a la conquesta. Ens sembla que, de moment, tenim prou en saber que l'actuació dels vaixells eivissencs va estar a l'altura de les circumstàncies. Efectivament, la tropa va ocupar la meitat de les naus de transport, i va quedar l'altra meitat per dur l'artilleria, els queviures, les municions, els cavalls i tot el necessari per a un exèrcit d'aquestes característiques. Varen deixar sense cap mena de càrrega —llevat, com és natural, de la seua tripulació— cinquanta-set vaixells de poc calat, que, amb les seues embarcacions auxiliars, varen ser destinats a efectuar el desembarcament de la tropa a la platja. Entre aquests cinquanta-set vaixells hi havia els quatre xabecs eivissencs. D'entre totes aqueixes embarcacions, varen ser escollits set galeres, set galiotes i vuit xabecs —els quatre eivissencs i quatre mallorquins—, que es varen posar en fila en posició paral·lela a la platja i a una distància d'un tret de carabina de la costa. Tot seguit, les llanxes i bots dels navilis, galeres, bombardes, xabecs i galiotes, comandades per un oficial, es varen posar al costat dels vaixells que duïen les tropes que havien d'anar a terra.

L'actuació dels eivissencs no sabem amb detall quina va ser, encara que els podem suposar

protagonistes del que diuen les cròniques pel que fa al desembarcament. Aquesta operació va començar a trenc d'alba del dia 29 de juny, després que el dia anterior a les sis de la tarda el comboi hagués rebut l'ordre de fondejar. L'enemic, agafat de sorpresa, no va obstaculitzar les operacions, i així l'exèrcit va poder posar el peu a terra sense cap dificultat. La infanteria va ser desembarcada tota abans del migdia. Tot seguit, va tocar a la cavalleria i algunes peces d'artilleria.

La coneguda habilitat dels patrons eivissencs en el maneig dels xabecs no degué ser desaproveitada pel cap del desembarcament, ja que segons Macabich, la seua actuació va ser després premiada en forma d'un contracte per fer de correu entre Orà i Cartagena a càrrec del xabec de Jaume Planells i un altre mallorquí. No sabem quant de temps Jaume Planells va exercir aquesta tasca de correu d'Orà, després que els altres xabecs tornassin a Eivissa en el mes d'agost. El vuit de maig de 1736, quatre anys més tard, trobam aquest patró eivissenc menant una de les tres galeres de l'esquadra de vigilància que tenien la base a Cartagena. Aquell dia agafa prop del cap de Gata un xabec moro de trenta-tres quintals que condueix a Cartagena. En aquesta acció va resultar un moro ferit de bala i dos de ganivetada. El més probable és que ja no estàs en el càrrec de correu ja que les dues activitats —el correu i la vigilància costanera des de la mar— semblen incompatibles.

La ciutat d'Orà i les seues fortalezes.

El disset de juliol de l'any següent, 1737, els dos xabecs que feien el correu d'Orà, el d'Antoni Cabanilles i el d'Antoni Pasqual, ambdós eivissencs, juntament amb les galiotes de l'esquadra de vigilància, la San Fernando (que suposam menada per Jaume Plannells) i la San Luis, agafen un xabec moro. Sobre aquest fet hi ha abundant documentació perquè el vaixell l'havien agafat el xabec de Cabanilles i la galiota San Fernando quan navegaven separats dels altres dos, la qual cosa va crear discrepàncies a l'hora del repartiment dels guanys. Els dos que havien fet la feina en volien més part que els altres, i aquells no estaven conformes al·legant que tots navegaven plegats.

El vint-i-u d'octubre de 1738, el comandant general d'Orà mana a Antoni Cabanilles que surti d'aquell port a donar caça a un vaixell sospitos que s'havia vist navegant per aquelles aigües. Cabanilles així ho fa i va agafar una balandra anglesa carregada de sal i amb onze hòmens de tripulació: el patró, John Cooper, dos tripulants anglesos, un maltès, i vuit moros que estaven amagats a la bodega, entre la sal. Un d'ells era l'armador del vaixell.

El 1740 fou un bon any pels eivissencs que servien de correu. Vegem alguns fets:

El tres de juliol, Antoni Pasqual,

qui ja té el títol d'alferes de fragata, i tres vaixells més que navegaven en conserva, agafen un vaixell anglès i el duen a Ceuta.

El vint-i-dos d'agost, Antoni Cabanilles, encara correu d'Orà juntament amb Antoni Pasqual, entra a Cartagena amb un vaixell holandès anomenat La Galera Jacoba que duia un caixó de llibres i cartes nàutiques i altres mercaderies.

El sis de setembre, Antoni Pasqual navega amb un altre vaixell espanyol, i agafen una balandra anglesa carregada de bacallà que duen a Algesires.

També en aquest any, sense que hagi pogut precisar el dia ni el mes, el comissari de Ceuta escriu a l'intendent de Cartagena Francisco de Rubalcaba. Li dona instruccions perquè el patró Antoni Pasqual, que havia agafat una tartana francesa anomenada La Verge de la Misericòrdia, del capità André Reinaud, i l'havia dut a Ceuta pugui cobrar la part que en justícia li correspon.

He pogut veure també tres escrits sobre aquest mateix tema, de moment sense data, però que podem situar poc més o menys pels voltants de 1740:

—Cabanilles i Pasqual, en una de les seues singladures plegats d'Orà a Cartagena i viceversa, donen caça a un vaixell de bandera anglesa el qual, veient-se perdut, tira a la mar sis-cents fusells nous.

—Aqueixos mateixos patrons agafen una nau amb bandera que no coneixen i la duen a Orà.

—Antoni Pasqual agafa un vaixell anglès amb bandera holandesa —Holanda era una potència amiga, però Pasqual no se'n fia i fa un reconeixement— i el duu a Ceuta. Aquí el xabec d'Antoni Pasqual és anomenat per primera vegada Santo Cristo de Santa Eulalia, tal vegada perquè el patró fos natural d'aquest poble.

La tradició del correu d'Orà servit per vaixells eivissencs, que havia començat amb Jaume Plannells, segueix com veim els anys següents. Així, el 1745, aquest servei és adjudicat al patró Bartomeu Palau, càrrec que cedeix tres anys més tard, el 1748, a Antoni Pasqual, no sabem per quina raó.

Però el contracte més complet que ha arribat a les nostres mans va ser el signat el dia 9 d'abril de 1751. En aquest contracte queden nomenats per fer el servei d'Orà a Cartagena els següents patrons:

Antoni Cabanilles (ja tinent de fragata) amb el xabec La Sagrada Família.

Antoni Pasqual (sots-tinent) amb el xabec San Antonio de Padua.

Amb el La Sagrada Família també hi va com a tripulant el patró Josep Xareco i amb el San Antonio de Padua el mateix Bartomeu Palau que havia cedit la concessió el 1748 a Antoni Pasqual.

Aquest contracte és signat amb les següents condicions:

—La dotació d'ambdós vaixells consistirà en quaranta hòmens de bona talla, vint-i-vuit remos, tres canons, dotze pedreres, vint-i-quatre piques, quaranta fusells, pólvora i municions.

—El sou per a aquesta tasca és de tres-cents pesos per vaixell al mes.

—Si a un vaixell li falten tres o quatre mariners, se li descomptaran quaranta-cinc pesos o setanta-cinc reials d'aquell mes per cada home que falti.

—De les preses que durant el temps del contracte faci el vaixell pel camí d'Orà a Cartagena als enemics de la corona que no siguin

moros, no se descomptarà res més que 1,1/5 corresponent a S.M. i 1,1/8 per a l'Infant almirall general.

—L'arrais (patró) de les preses de moros serà destinat al servei de les reials galeres.

—Hauran d'entregar qualsevol desertor d'altres vaixells que s'embarqui amb ells.

—Els mariners que per matrícula s'hagin d'incorporar al servei de S.M., quedaran en el xabec, però en temps de guerra se li podran llevar vint mariners que s'hauran de substituir per vint-i-cinc soldats i un oficial amb el seu armament.

—Cada patró es compromet a no alienar el vaixell si no és amb la càrrega d'aquesta obligació de fer el correu durant el temps compromès.

—La tasca compromesa consisteix en la conducció de plecs, avisos i tot el que convengui per a la conservació de la plaça d'Orà.

No consta el temps de duració del contracte i, per ara, tampoc sabem si després d'aquest n'hi va haver d'altres amb aqueixos mateixos patrons o amb altres també eivissencs fins el 12 de setembre de 1791, data en la qual Espanya cedeix la sobirania d'Orà a la regència d'Alger en compensació d'alguns privilegis comercials, després que va resultar negatiu l'intent de canviar als anglesos aquesta plaça per la de Gibraltar.

Tanmateix les relacions d'Eivissa amb la fortalesa d'Orà també varen ser comercials i no sempre varen anar bé. Ho sabem perquè el vint-i-sis d'octubre de 1740 el senyor José de la Quintana, des de Palma, escriu a l'intendent de Cartagena, senyor Rubalcaba, i li diu que a cosa de trenta milles de Cartagena l'esquadra anglesa ha agafat tres xabecs eivissencs, dels patrons Francesc Riquer, Joan Cabanilles (aquest tal vegada era germà d'Antoni Cabanilles), i Bartomeu Noguera, i un pinc d'Andreu Calbet. Aquestos quatre vaixells anaven a Orà carregats de llenya, ovelles, vi, aiguardenent i fruita. Les tripulacions, tots eivissencs, es varen poder salvar.

PERE VILÀS GIL

Poemes a Ifac

per Toni Prats

Has tengut germans, Ifac,
que triaren
la mar
i els seus imperis
d'escuma i salaborr.

Els ports sempre oberts
acolliren
l'embat
famolenc
d'una basarda antiga.

I una nova saviesa
ixqué
alenant
de l'estómac
ferit, asserenada i nua.

Recorda, Ifac, les tempestes hagudes,
els llamps rampant sobre el negre horitzó,
la ventada aixecant-se, de sobte, enlaire
i l'esclat d'una pluja pesada que romp
el tràfec pausat de la gent nostra,
i després va minvant fins a retrobar el pols,
aquest pols secular que governa els dies.

Altres pics no han estat els déus tan benignes
i no sempre com ara els indicis de claror
han cobert d'esperança els camps de terra humida.

Recorda, Ifac, i demanem junts
que aquesta nova pluja que ara apunta
ens esquiti a tots i anegui el pedregam
i el torni pols i el sol, després, calenti.

TONI PRATS